

Мар'яна Вербіцька,
*к.ю.н., доцент, доцент кафедри конституційного,
адміністративного і фінансового права
Тернопільського національного економічного університету*

Оксана Росоляк,
*к.ю.н., доцент, завідувач кафедри конституційного,
адміністративного і фінансового права
Тернопільського національного економічного університету*

СПІВВІДНОШЕННЯ ЛІКАРСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРАВА НА ПОВАГУ ДО ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ ТА СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВИНИКНЕННЯМ ТА ПОШИРЕННЯМ COVID-19

Відповідно до ч. 1 ст. 10 Конвенції про права людини в біомедицині (Convention on Human Rights and Biomedicine. DIR/JUR (96), 14, Strasbourg 1996) кожна особа має право на повагу до її особистого життя, коли йдеться про інформацію щодо здоров'я цієї особи. Відомості про стан здоров'я людини визнаються у вказаній Конвенції складовою права на повагу до приватного життя [1].

Центральним законом, який регламентує правовідносини щодо лікарської таємниці в Україні, є «Основи законодавства про охорону здоров'я». У статтях 39-1, 40 Основ право на таємницю про стан здоров'я уже безпосередньо співвідноситься із лікарською таємницею як право пацієнта із обов'язком медичного працівника [2]. У ЦК України у статті 286 також закріплене право на таємницю про стан здоров'я [3].

Указані норми національного законодавства тісно переплітаються із статтею 8 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), яка гарантує кожному право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції [4].

Слід відзначити, що Європейський Суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) неодноразово визнавав порушенням саме право особи на таємницю про стан здоров'я (статтю 8), встановлюючи справедливу сатисфакцію (Рішення ЄСПЛ у справі «М.С. проти Швеції» (1997), Рішення ЄСПЛ «Z проти Фінляндії» (1997),

Рішення ЄСПЛ «Авілкіна та інші проти Російської Федерації» (2013), Рішення ЄСПЛ «Коновалова проти Російської Федерації» (2015) тощо).

У вказаних вище рішеннях зачіпалися питання порушення лікарської таємниці медичними працівниками, розголошення відомостей про стан здоров'я осіб в ході судового процесу (про ВІЛ-статус), розголошення відомостей про відмову від переливання крові на запит прокуратури, незаконної присутності при пологах сторонніх осіб (студентів-медиків) тощо.

Проте хочемо відзначити, що право на повагу до приватного життя, яке включає і досліджуване нами право на таємницю про стан свого здоров'я, відповідно до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод не є абсолютним. За певних обставин втручання у здійснення цього права може бути виправданим, якщо воно:

- здійснюється згідно із законом;
- є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб;
- має легітимну мету (тобто мета - захист певних цінностей, захист загального блага).

Слід наголосити, що порушення права на таємницю про стан здоров'я особи відповідно до українського законодавства на сьогодні ніяк не може бути виправданим крізь призму трискладового тексту (вищеописаної юридичної конструкції) через відсутність правил, які би передбачали правомірність за певних обставин поширення конфіденційної інформації про стан здоров'я особи. Тобто у будь-якому випадку таке поширення не буде відбуватися правомірно, «згідно із законом».

Дотепер Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» визначає права лише тих осіб, які хворіють на інфекційні хвороби чи є бактеріоносіями, цілком ігноруючи права контактних осіб та суспільства загалом [6].

З іншого боку, саме у вказаному законі лікарською таємницею визнаються лише відомості щодо інфекційних хвороб, які передаються статевим шляхом (ст. 26) [6].

Проте, на наш погляд, це не означає, що будь-яка інша інформація про стан здоров'я може бути розголошена, оскільки вона є конфіденційною і персональною відповідно до інших норм чинного законодавства.

Зокрема, згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 20.01.2012 р. № 2 рп/2012 у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень ч. 1, 2 ст. 32, ч. 2, 3 ст. 34 Конституції України до конфіденційної інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження (частина друга статті 11 Закону № 2657). У п. 6 ст. 6 Закону України «Про захист персональних даних» закріплено, що не допускається обробка даних про фізичну особу, які є конфіденційною інформацією, без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Щодо другого елементу трискладового тесту, а саме – необхідності втручання у демократичному суспільстві, зокрема, для захисту здоров'я, ми переконані, що розголошення відомостей про стан здоров'я певної особи (наприклад, хворого на COVID-19) у кожному конкретному випадку за певних обставин має бути особливо виваженим кроком відповідних осіб, наприклад, медичних працівників чи посадових осіб, уповноважених у сфері попередження поширенню інфекції. Проте воно може бути виправданим за теперішніх обставин. Але наголошуємо – лише за умови законності таких дій.

Іншою умовою виправданості втручання є те, що таке втручання має переслідувати легітимну (законну) мету, зазначену у пункті 2 статті 8 та 9 Конвенції.

У своїх рішеннях ЄСПЛ зазначає, що згідно з пунктом 2 статей 8, 9 та 11 Конвенції обмеження права необхідно тлумачити вузько, таким чином, щоб їх перелік був абсолютно вичерпним, а їх визначення обов'язково чітким (рішення ЄСПЛ у справі «Sidiropoulos and Other v. Greece» від 10 липня 1998 р., п. 38). Також мета має переслідувати легітимні цілі, вичерпний перелік яких містять норми Конвенції. Відповідно до ст. 8 Конвенції, це: інтереси національної та громадської безпеки, економічний добробут країни, запобігання заворушенням чи злочинам, захист здоров'я чи моралі або захисту прав і свобод інших осіб.

Практично завжди поряд з категорією «легітимна мета» застосовується поняття «пропорційність», яке означає, що обмеження реалізації права на повагу до приватного життя має бути обґрунтованим й адекватним відповідно до поставленої мети.

Таким чином, особливо актуалізується саме питання пропорційності втручання в право особи на таємницю про стан здоров'я із метою, наприклад, перешкоджання поширенню коронавірусної інфекції в Україні.

Слід відзначити, що прецеденти розголошення відомостей, які становлять лікарську таємницю, в Україні вже є.

У ЗМІ (зокрема, в новинах UA: перший) обговорювалось питання захисту персональних даних осіб, які були в контакті з особою, хворою на коронавірус. Доступним широкому загалу став лист ДУ «Київський обласний лабораторний центр», що був адресований КНП «Ірпінський МЦПМСД» ІМР (від 13.03.2020 р. №234), в якому детально були розкриті персональні дані осіб (від прізвища, ім'я, по батькові до адрес проживання і номерів телефонів) [5]. На нашу думку, ЗМІ мають поважати право людини на приватність та знаходити справедливий баланс між правом суспільства на інформацію й потенційною шкодою, якої може завдати ця інформація, особливо в невеличких містах чи селах, де люди, які були контактні з хворими на коронавірус або ж захворіли на нього піддаються цькуванню та тиску з боку односельців.

Водночас Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» щодо запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» на період встановлення карантину або обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19), та протягом 30 днів з дня його відміни дозволяється обробка персональних даних без згоди особи, зокрема даних, що стосуються стану здоров'я, місця госпіталізації або самоізоляції, прізвища, імені, по батькові, дати народження, місця проживання, роботи (навчання), з метою протидії поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), в порядку, визначеному в рішенні про встановлення карантину, за умови використання таких даних виключно з метою здійснення протиепідемічних заходів [7].

Проте, слід зазначити, що у вищезазначеному законі врегульовано лише питання обробки інформації, а не її розголошення. Не визначений також перелік суб'єктів, які можуть обробляти персональні дані та перелік осіб, які

можуть розголошувати ці дані та в яких випадках це можна робити, щоб не порушити прав особи та її рідних.

Відтак, ми констатуємо, що на сьогодні в українському законодавстві щодо сфери надання медичних послуг, права особи на таємницю про стан здоров'я, конфіденційної інформації існує прогалина у регулюванні, яка може мати особливо негативні наслідки саме тепер, у період пандемії.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав та гідності людини у зв'язку з використанням досягнень біології та медицини (Конвенція про права людини та біомедицину) (ETS-164) від 04.04.1997 URL: <http://aau.edu.ua/static/III/texts/medlaw/Konvenc%D1%96ya-pro-prava-lyudyny-ta-b%D1%96omedycynu.pdf> (дата звернення: 14.05.2020).
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.2002 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (дата звернення: 14.05.2020).
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 14.05.2020).
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Сенюта І. Дотримання права на таємницю про стан здоров'я. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/dotrymannya-prava-na-tayemnytsyu-pro-stan-zdorov-ya/>
6. Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 06.04.2000 № 1645-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14> (дата звернення: 14.05.2020).
7. Про внесення змін до Закону України "Про захист населення від інфекційних хвороб" щодо запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 13.04.2020 № 555-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-IX> (дата звернення: 14.05.2020).